

NiZA Jaarverslag 2000



Nederlands instituut voor Zuidelijk Afrika

Inhoudsopgave

1	Voorwoord.....	2
2	Actualiteiten en politieke lobby	4
	Mozambique: overstromingen en hulpacties	4
	Een van de eerste berichten uit Beira	4
	Zimbabwe lobby.....	5
	Fatal Transactions	6
	Lobby voor prijsverlaging aidsmedicijnen	7
3	Drie programma's	8
4	Mediaprogramma	9
	Projecten uit het NiZA-fonds.....	9
	HIV-HOP	10
	Plannen voor 2001.....	10
	De enige vensters zijn de twaalf computerschermen zelf.....	11
	Mediasectorplan in samenwerking met PSO.....	12
5	Programma Economische Betrekkingen	13
	Drie thema's.....	13
	Handelspolitiek	13
	Conflictgerelateerde handel	13
	Schulden en ontwikkeling.....	14
	Watersnood in Mozambique en pleidooi voor schuldkwijtschelding	14
	Illegitieme schulden.....	14
6	Programma Mensenrechten	15
	Activiteiten in 2000.....	15
	Burger- en politieke rechten.....	15
	Vredesopbouw en conflictpreventie	15
	Overige activiteiten in 2000.....	15
	Plannen voor 2001	16
7	Voorlichting	17
	NiZA in de pers.....	17
	Levend Jaarboek Zuidelijk Afrika 2000.....	17
	NiZA Scriptieprijs	18
	Onderzoek buiten de ivoren toren	18
	Publicaties.....	19
	NiZA Informatie.....	20
	Zuidelijke Afrika.....	20
	Expertmeeting <i>Tradition on the Move</i>	20
	BIDOC (Bibliotheek, Informatie- en Documentatiecentrum)	21
	www.niza.nl	22
8	Externe relaties.....	23
	Vertegenwoordigingen	23
	Externe relaties in huis	23
	Fatal Transactions	24
	Stedenband Beira-Amsterdam	24
	Activiteiten 2000	24
	Cultuur.....	25
	South Africa – Netherlands Research Programme on Alternatives in Development (SANPAD).....	26

ENIASA.....	26
Activiteiten 2000	26
Blik op 2001.....	27
9 NiZA-medewerkers 2000	28
Directie	28
Bestuursleden	28
Medewerkers.....	28
10 Financiële verantwoording	30
CBF-keur.....	30
Toelichting op de financiële situatie	30
Toelichting op de baten	31
Fondswerving.....	31
Subsidies overheden en anderen	31
Resultaten van de beleggingen en overige baten	31
Toelichting op de bestedingen	32
11 Jaarrekening 2000	33

NiZA is een politiek onafhankelijke stichting die zich sterk maakt voor democratisering in zuidelijk Afrika. De doelstellingen van NiZA zijn:

- Het leveren van een bijdrage aan de ontwikkeling van stabiele en democratische samenlevingen in zuidelijk Afrika.
- Het versterken van de positie van achtergestelde bevolkingsgroepen in zuidelijk Afrika op sociaal, economisch en politiek terrein.
- Het levend houden van de belangstelling voor zuidelijk Afrika in Nederland

NiZA is in 1997 voortgekomen uit drie organisaties die vanaf de jaren zestig de politieke strijd tegen apartheid hebben gesteund: Komitee Zuidelijk Afrika, Anti-Apartheids Beweging Nederland en de Eduardo Mondlane Stichting. Het Nederlands instituut voor Zuidelijk Afrika gaat door, met 'solidariteit nieuwe stijl'. Na de afschaffing van de apartheid blijft onze betrokkenheid nodig. De regio heeft nu te kampen met toenemende centralisatie van de macht, geweld, armoede en aids. NiZA sluit aan bij betrokken mensen en groepen die zelf actief aan die problemen werken. Een kritische blik is essentieel. NiZA heeft die kritische blik, maar ook de kennis om een bijdrage te leveren aan een democratische samenleving en goed bestuur in zuidelijk Afrika.

[*Apart vertikaal kader: *

Angola, Botswana, Democratische Republiek Congo, Lesotho, Namibië, Malawi, Mozambique, Swaziland, Tanzania, Zambia, Zimbabwe en Zuid-Afrika.]

Nederlands instituut voor Zuidelijk Afrika

Prins Hendrikkade 33

Postbus 10707

1001 ES Amsterdam

Telefoon: +31 (0)20 520 62 10

Fax: +31 (0)20 520 62 49

E-mail: niza@niza.nl

www.niza.nl

Donaties en abonnementen: giro 26655

Overige betalingen: giro 600657

1 Voorwoord

Het Nederlands instituut voor Zuidelijk Afrika (NiZA) is in 2000 helaas niet overbodig geworden. Verre van dat. President Robert Mugabe van Zimbabwe tracht via terreur en intimidatie aan de macht te blijven. President Thabo Mbeki van Zuid-Afrika ontkent het verband tussen HIV en aids. In Namibië laat de minister van Binnenlandse Zaken zich uiterst negatief uit over homo's. Angola zit voor het 41^e jaar in het moeras van een burgeroorlog. President Laurent Kabila van de Democratische Republiek Congo (DRC) frustreert doorlopend het vredesakkoord van Lusaka uit juni 1999. Begin 2001 wordt hij vermoord en we kunnen u pas in het volgende jaarverslag melden of zijn zoon Joseph het beter doet. In Mozambique vinden grote overstromingen plaats en begint Frelimo monopolistische trekjes te vertonen. Persvrijheid is in bijna geen enkel zuidelijk Afrikaans land een verworven recht en dat is mild uitgedrukt. Dat geldt ook voor het naleven van de mensenrechten. En het economisch beleid in veel landen biedt de bevolking evenmin weinig hoop. Botswana is misschien het enige land met een redelijk stabiele regering en een redelijk goed beleid. Ook de EU van zuidelijk Afrika, de Southern Africa Development Community (SADC), is intern verdeeld en een tandeloze leeuw aan het worden.

Is het dan alleen treurnis in zuidelijk Afrika? Het is maar welke invalshoek je kiest. Is Mugabes Zimbabwe in het Lancaster Akkoord van 1979 niet opgezadeld met een immense, voorlopig onoplosbare, landproblematiek? Is Mbeki niet terecht woedend dat de westerse farmaceutische industrie probeert de prijzen van bijvoorbeeld aidsremmers kunstmatig hoog te houden? Wie krijgen de concessies voor oliewinning voor de kust van Angola en wie koopt grondstoffen uit oorlogsgebieden, zoals Angola en DRC? Kortom, wie profiteert van de plundering van Afrika? Wie verklaart Mozambique, Zambia, Tanzania tot landen met 'goed bestuur'? Wie komt maar moeizaam tot het afschrijven van schulden? En wie wil vrije toegang tot de markten van de uiterst zwakke economieën in zuidelijk Afrika? De antwoorden op deze vragen bieden geen rechtvaardiging voor economisch wanbeleid, het muilkorven van de pers of schendingen van mensenrechten, maar creëren iets meer begrip voor de situatie aldaar.

Een andere invalshoek: wat doen de mensen in zuidelijk Afrika zelf? Een kleine greep. De National Constitutional Assembly (NCA) in Zimbabwe denkt nu reeds na over de rol en verantwoordelijkheden van een toekomstige president om te voorkomen dat het land in dezelfde fouten vervalt als onder Mugabe. In Zuid-Afrika zijn uiterst actieve en succesvolle aids-actiegroepen ontstaan, zoals de Treatment Action Campaign (TAC). De homobeweging groeit en bloeit in zuidelijk Afrika, ook in Namibië. In Angola is een steeds actievere *civil society* met vredesinitiatieven bezig. Het zijn vooral de gewone mensen in al deze landen die zorgen voor hoop op een minder zorgelijke toekomst.

De NiZA-invalshoek: NiZA is in zuidelijk Afrika mogelijk bekender dan in Nederland en heeft bij partnerorganisaties krediet opgebouwd om zich uit te spreken over misstanden in zuidelijk Afrika en te lobbyen voor verbeteringen. Lobbyen wil NiZA echter vooral doen in Nederland en Europa, en niet in zuidelijk Afrika. Organisaties in de SADC-landen willen we helpen capaciteit op te bouwen om zelf te bepalen wat ze doen, hoe ze dat doen of waarover ze lobbyen. NiZA weet waar kennis is om onze partners te ondersteunen. Niet per se hier, maar juist in hun eigen omgeving. NiZA

gelooft niet in panklare recepten maar in maatwerk. Soms projectsteun, maar vaak capaciteitsopbouw: trainingen, expertmissies, uitwisselingen, liever kort dan lang. We leren de activiteiten daar steeds beter te koppelen aan draagvlakversterking hier, want als mensen hier het niet nuttig vinden dan kunnen we daar weinig doen.

We berichtten u vorig jaar dat we meer lobbyactiviteiten willen ontplooiën. Dat doen we meer en meer in samenspraak met andere organisaties. Met Oikos, Wemos en Cordaid zijn we actief in de schuldenproblematiek (ook in Europees verband); met Hivos, ICCO, Novib, Amnesty International en FNV (ook in Europees verband) richten we ons op Zimbabwe; met ICCO en Alternatives (Canada) op Angola; en met Wemos, Artsen zonder Grenzen en het Aids Fonds op aids. De acties tegen grondstoffenmisbruik voor oorlogsdoeleinden, met name diamanten, doen we met Global Witness (Engeland), Medico International (Duitsland), Intermón (Spanje) en Novib. We stemmen onze activiteiten op elkaar af, erkennen onze verschillende en aanvullende rollen en realiseren zo een groeiende coherentie in beleid, strategie en middelen.

NiZA heeft in 2000 de reorganisatie afgerond waaraan we twee jaar gewerkt hebben. We zijn blij met waar we zijn. Binnen de organisatie zijn veel nieuwe, jonge mensen komen werken, vooral vrouwen, maar minderheden kunnen we nog moeilijk aan ons binden. NiZA concentreert haar activiteiten in drie programma's: Media en vrijheid van meningsuiting, Economische Betrekkingen en Mensenrechten. Vooral het Mediaprogramma is goed op gang. Met het medio 2000 gestarte mediasectorplan is NiZA innovatieve mogelijkheden van 'technische assistentie' aan het verkennen. U kunt dat verderop lezen in dit jaarverslag. Gender, cultuur en aids zijn geïntegreerd in de drie programma's, maar we moeten in 2001 beter leren hieraan vorm te geven.

Het Levend Jaarboek was in september een groot succes. De Balie was volledig uitverkocht. NiZA presenteerde zich met een breed scala van debatten, lezingen, cultuur en optredens en dit bleek voor een steeds groter publiek een aantrekkelijke formule. NiZA heeft in 2000 ook voor het eerst actief meegedaan aan de drukbezochte Afrikadag in Utrecht van de Evert Vermeer Stichting. Verder leest u in dit jaarverslag dat NiZA – net als vorig jaar – een aantal secretariaten huisvest, een voortreffelijke en unieke bibliotheek heeft en een eigen website die steeds vaker wordt bezocht. Het aantal abonnees op ons blad *Zuidelijk Afrika* valt wat tegen, maar de donateurinkomsten blijven redelijk stabiel. NiZA heeft in 2000 het keurmerk verworven van het Centraal Bureau Fondsenwerving. Daar zijn we erg trots op.

Wij wensen u veel leesplezier met dit jaarverslag.

Peter Hermes
Directeur NiZA

2 Actualiteiten en politieke lobby

In 1999 vroeg NiZA aandacht voor de situatie in Mozambique, de handel in diamanten waarmee conflicten en oorlogen in stand worden gehouden, en de lobby voor goedkope aidsmedicijnen in zuidelijk Afrika. Verder organiseerde NiZA met meerdere Nederlandse organisaties een gezamenlijke lobby rondom de verkiezingen in Zimbabwe.

Mozambique: overstromingen en hulpacties

In februari 2000 werd Mozambique getroffen door overstromingen. NiZA vervulde rondom deze ramp een belangrijke informatiefunctie voor tv, radio en geschreven pers. Daarnaast heeft NiZA actief lobby gevoerd bij de gemeente Amsterdam om partnerstad Beira te steunen. De gemeente Amsterdam heeft een half miljoen gulden voor Mozambique beschikbaar gesteld, waarvan:

- 175 000 gulden als bijdrage aan de nationale campagne van de samenwerkende hulporganisaties.
- 325 000 gulden voor wederopbouwprojecten in Beira.

Op verzoek van de gemeente Amsterdam heeft NiZA zeven wederopbouwprojecten in Beira geselecteerd. De projecten richtten zich op het herstel van onderwijsgebouwen, gezondheidszorgfaciliteiten en wegen. Van zeventien basisscholen zijn in 2000 de daken gerepareerd. Dit gebeurde ook bij diverse kinderdagverblijven, een blindeninstituut, een lerarenopleiding en het bijbehorende internaat. Naast dakherstelwerkzaamheden werden, indien nodig, elektriciteit, schilderwerk, vensters en kozijnen aangepakt.

Bij vijf gezondheidscentra werd eveneens de elektriciteit aangepakt, terwijl voor het Centraal Ziekenhuis (740 bedden) een eenmalig medicijntransport is georganiseerd ter bestrijding van malaria en cholera. Tot slot wordt vanuit het hulpfonds van Amsterdam het herstel van de belangrijkste straten in Beira gefinancierd.

Een van de eerste berichten uit Beira

(Van de Nederlandse ontwikkelingswerker Hanny Rennen op 23 februari 2000)

Het groen vloog ons om de oren, takken en hele bomen knapten af en het dak van de kerk is grotendeels verdwenen: dat was het eerste wat ik zag in mijn directe omgeving. (...)

Een groot deel van de dag was het onmogelijk om naar buiten te gaan. Door de ramen staarden we naar de zee en we probeerden zoveel mogelijk informatie op te vangen. Dat werd steeds lastiger. De tv-ontvangst per satelliet werkte niet meer. De radio hield er ook mee op. Zo'n storm verstoort werkelijk alles. (...)

Later in de middag was het min of meer rustig en konden we naar buiten. Treurig om te zien dat de mensen die toch al niets hadden het nu het slechtst hebben: hun schamele huisjes ingestort en onder water. Van de uitgestrekte markt, traditioneel hier het hart van de informele economie, is niet veel meer over. Overall zagen we mensen in de weer om hun hutten weer overeind te trekken. Kinderen wassen zich in de poelen in de

straten. Zelfs een stuk plastic is hier al een rijk bezit. Ik heb er geen idee van hoeveel mensen nu geen dak meer boven hun hoofd hebben of in hun natte boeltje moeten slapen.

Zimbabwe lobby

In 2000 is de politieke en economische situatie in Zimbabwe snel verslechterd. De door NiZA gesteunde National Constitutional Assembly (NCA) slaagde er in om zoveel steun te genereren dat de bevolking een grondwetswijziging van de regering in februari 2000 wegstemde. President Mugabe ontketende daarop een campagne van terreur en geweld door zogenaamde oorlogsveteranen. Deze vaak werkloze jongeren uit de stad bezetten blanke boerderijen en gebruikten daarbij geweld en intimidatie. Daarbij vielen enkele tientallen doden.

NiZA nam begin 2000 het initiatief tot de Zimbabwe Overleg Groep. Naast NiZA zitten daarin Hivos, ICCO, Novib, Amnesty International en FNV. Deze groep stelde zich ten doel:

- Het beleid ten aanzien van de parlementsverkiezingen in Zimbabwe in juni 2000 op elkaar af te stemmen.
- Een gemeenschappelijke lobby te voeren bij de Nederlandse overheid en de Europese Unie.

Hivos en NiZA, met steun van ICCO, hebben op een strategisch moment Grace Kwinjeh en Brian Kagoro van de NCA uitgenodigd om de Nederlandse en Engelse regering en de Europese Commissie (EC) te overtuigen van de noodzaak een EU-verkiezingswaarnemingsmissie samen te stellen. De NCA heeft ook invloed uitgeoefend op het programma van de EU-officials in Zimbabwe, die de EC moesten adviseren over nut, noodzaak en omvang van een eventuele EU-waarnemingsmissie. Uiteindelijk besloot de EC een grote missie van zo'n 150 mensen uit te zenden, met daarin vertegenwoordigers van Hivos, ICCO en NiZA. De directeur van NiZA, Peter Hermes, was een van de *long term observers*.

De EU-verkiezingswaarnemingsmissie was zeer succesvol. Ondanks de intimidatie en het geweld van ZANU-PF (de partij van president Mugabe), dat in het missierapport scherp wordt veroordeeld, slaagde de oppositiepartij Movement for Democratic Change (MDC) er in 57 van de 120 verkiesbare parlementszetels te veroveren. De verkiezingsdagen verliepen redelijk rustig, mede door de aanwezigheid van de vele waarnemers.

Helaas betekende dit niet het einde van het geweld en de intimidatie in Zimbabwe.

Landbezettingen gaan gewoon door en de regering is vast van plan een groot deel van de blanke boerderijen te confisqueren en te verdelen onder 'oorlogsveteranen'. Ook bij tussentijdse verkiezingen vindt veel intimidatie plaats.

De Zimbabwe Overleg Groep bereidt zich nu voor op de presidentsverkiezingen in 2002 en houdt daarbij vast aan de strategie die zo succesvol is gebleken:

- Afstemmen van het beleid dat men voert ten aanzien van de partners in Zimbabwe.
- Afstemming van voorlichtings- en lobbyactiviteiten in Nederland en Europa.
- Overleg over de rol en verantwoordelijkheid van de groepsleden ten aanzien van het bevorderen van goed bestuur en democratisering in Zimbabwe op langere termijn. NiZA stemt dit weer af met haar partners in Europa binnen ENIASA, zoals ook de andere leden van de overleggroep dit doen binnen hun Europese netwerken.

- Coherentie in de keuze en toepassing van middelen als technische assistentie, projectsteun, voorlichting en lobby.

Fatal Transactions

Conflicten en oorlogen in landen als Angola, Democratische Republiek Congo en Sierra Leone worden onder meer in stand gehouden door de opbrengsten uit diamanthandel. Fatal Transactions is een internationale consumentencampagne die regeringen en bedrijven oproept effectieve controle toe te passen op de handel in diamanten. NiZA werkt in deze campagne, die in 1999 van start ging, samen met Novib, Global Witness (Engeland), Medico (Duitsland) en Intermón (Spanje). De campagne is expliciet niet tegen de handel-in-diamanten op zich gericht, maar alleen tegen de handel in zogenoemde conflictdiamanten.

April 2000 verscheen het rapport van de VN Angola Sanction Committee dat onder meer openbaar maakte welke landen betrokken zijn bij de handel in conflictdiamanten uit Angola. Dit leidde tot een stroom van publiciteit. In mei gaf de regering van Zuid-Afrika de aanzet tot een reeks van conferenties, het zogeheten Kimberley-proces. Tijdens de eerste conferentie in Kimberley (Zuid-Afrika) kwamen de regeringen van diamantproducerende landen tot een voorstel om conflictdiamanten effectief te kunnen weren. Dit voorstel was gebaseerd op het rapport *Conflict Diamonds* van Fatal Transactions-partner Global Witness, dat de mogelijkheden beschrijft voor identificatie, certificatie en controle van diamanten.

Het Kimberley-proces werd voortgezet met conferenties in Luanda (Angola) en Londen, waarbij ook non-gouvernementele organisaties aanwezig waren. In 2001 zal het Kimberley-proces worden voortgezet om de reguleringsvoorstellen uit te werken. De campagneorganisatie zal de voortgang op de voet volgen.

In juli 2000 hield de diamantindustrie in Antwerpen het tweejaarlijks Wereld Diamant Congres, dat – onder druk van de campagne – grotendeels was gewijd aan conflictdiamanten. Het overkoepelende orgaan van de diamantverwerkende industrie (IDMA) en de Wereld Federatie van Diamant Beursen (WFDB) kwamen, evenals de regeringen, met een voorstel voor een wereldwijd certificatiesysteem. Dit betekende een belangrijke doorbraak.

In december 2000 nam de Algemene Vergadering van de VN unaniem een resolutie aan waarin de handel in conflictdiamanten werd veroordeeld. De AVVN juicht verder de initiatieven toe die de betrokken regeringen in het kader van het Kimberley-proces hebben genomen.

De diamantkwesie en de campagne Fatal Transactions trokken nationaal en internationaal veel aandacht van de pers. Joke Hartmans, die als NiZA-medewerker betrokken was bij de campagne, werd geïnterviewd door onder meer *Financial Times*, CBS, CNN, Radio France International, BBC en Deutsche Welle. In Nederland besteedden onder meer het Radio 1 Journaal, KRO's BV De Wereld en het NOS Journaal items aan de campagne. *De Volkskrant*, *NRC Handelsblad*, *Hervormd Nederland* en *Onze Wereld* publiceerden artikelen en interviews, terwijl in de Eerste en Tweede Kamer en het Europese parlement vragen werden gesteld.

Fatal Transactions concentreerde zich in 2000 op diamanten, maar in de kern gaat het om de rol die grondstoffen-in-het-algemeen spelen bij het instandhouden en financieren van oorlogen. In 2001 zal de campagne zich uitbreiden naar onder meer het misbruik van olie.

Lobby voor prijsverlaging aidsmedicijnen

Op het gebied van de aidsbestrijding in zuidelijk Afrika werkt NiZA nauw samen met het European Network for Information and Action on Southern Africa (ENIASA, zie ook het hoofdstuk 'Externe relaties'). In december 2000 werd in Parijs de ENIASA-conferentie gehouden over aids in zuidelijk Afrika.

Net als andere West-Europese organisaties richt NiZA zich in de eerste plaats op een aanzienlijke prijsverlaging van medicijnen voor ontwikkelingslanden. Een artikel in *Trouw* en een brief van NiZA aan minister Herfkens (juni 2000) resulteerden onder meer in kritische vragen in de Tweede Kamer en in het Europees Parlement. In de brief aan Herfkens bekritiseerde NiZA de brief die eurocommissaris Brittan – buiten medeweten van de lidstaten – aan Zuid-Afrika had gestuurd. Brittan vreesde dat goedkope medicijnen schadelijk zouden zijn voor de Europese farmaceutische industrie. Minister Herfkens en staatssecretaris Ybema distantieerden zich van Brittan's brief.

Behalve in ENIASA-verband onderneemt NiZA ook aidsgerichte activiteiten binnen haar drie programma's. Een voorbeeld is het succesvolle HIV-HOP-project waarover u meer leest bij het verslag van het Mediaprogramma.

[op hoofdstuktitelpagina]

Democratisering is het centrale thema van NiZA. Om invulling te geven aan dit thema concentreert NiZA haar activiteiten in drie programma's:

- Mediaprogramma: steun aan de vrijheid van meningsuiting en onafhankelijke media.
- Programma Economische betrekkingen: inzet voor een rechtvaardige economische ontwikkeling.
- Programma Mensenrechten: verbetering van de mensenrechtensituatie.

Een programma bestaat uit een samenhangend geheel van uitwisselingsprojecten, lobby- en voorlichtingsactiviteiten. In 2000 was het Mediaprogramma het meest volwassen met 47 partners en talloze projecten. Bij Economische betrekkingen lag de nadruk op lobbyactiviteiten en programmaontwikkeling. Het programma Mensenrechten stond in 2000 aan het begin van beleidsontwikkeling en heeft enkele lopende projecten succesvol voortgezet en afgerond.

3 Drie programma's

Democratisering is het centrale thema van NiZA. Om invulling te geven aan dit thema concentreert NiZA haar activiteiten in drie programma's:

- Mediaprogramma: steun aan de vrijheid van meningsuiting en onafhankelijke media.
- Programma Economische Betrekkingen: inzet voor een rechtvaardige economische ontwikkeling.
- Programma Mensenrechten: verbetering van de mensenrechtensituatie.

Een programma bestaat uit een samenhangend geheel van uitwisselingsprojecten, lobby- en voorlichtingsactiviteiten. In 2000 was het Mediaprogramma het meest volwassen met 47 partners en talloze projecten. Bij Economische Betrekkingen lag de nadruk op lobbyactiviteiten en programmaontwikkeling. Het programma Mensenrechten stond in 2000 aan het begin van beleidsontwikkeling en heeft enkele lopende projecten succesvol voortgezet en afgerond.

De volgende drie hoofdstukken geven beschrijvingen van de programma's.

4 Mediaprogramma

Het mediaprogramma dat in 1998 van start ging heeft in 2000 een grote vlucht genomen. Allereerst maakte NiZA afspraken met 47 partnerorganisaties in zuidelijk Afrika: vijf regionale, zes in Angola, zeven in Namibië, twaalf in Zuid-Afrika, tien in Zimbabwe, twee in Lesotho en Mozambique, één organisatie in zowel Malawi, Zambia als Tanzania. Op basis van deze afspraken en NiZA's sectorplan *Media en vrijheid van meningsuiting in zuidelijk Afrika* heeft PSO per 1 juli 2000 een vierjarig contract met NiZA gesloten. Dit houdt in dat NiZA jaarlijks tussen de een en twee miljoen euro kan besteden aan de uitvoering van het sectorplan.

De doelstellingen van het mediasectorplan zijn:

- Bevorderen van de vrijheid van pers en de vrijheid van meningsuiting.
- Verbeteren van de kwaliteit van de media.
- Bevorderen van de verscheidenheid en pluriformiteit.
- Bevorderen van de toegankelijkheid van de media voor zoveel mogelijk mensen.
- Verbeteren van de economische situatie van media-instellingen.

Op basis van deze doelstellingen ondersteunt NiZA projecten die partnerorganisaties zelf indienen. Tegelijkertijd haalt NiZA de banden aan met diverse Nederlandse organisaties die zich met media of zuidelijk Afrika bezighouden. Doel daarvan is kennis naar zuidelijk Afrika te brengen en mensen in Nederland te betrekken bij wat zich daar afspeelt. September 2000 organiseerde NiZA in De Balie een mediamarkt voor journalisten-in-opleiding. Voorafgaand aan de mediamarkt en het Levend Jaarboek organiseerde NiZA een discussie met de belangrijkste trainingsinstituten uit zuidelijk Afrikaanse landen.

Projecten uit het NiZA-fonds

De donateurgelden uit het NiZA-fonds voor het mediaprogramma werden in 2000 vooral ingezet voor de volgende projecten:

- Jaarlijkse uitreiking van de John Manyararaprijs voor onderzoeksjournalistiek. De eerste uitreiking vindt plaats op World Press Freedom Day, 3 mei 2001, in Windhoek, Namibië. De Nederlandse journalist Kees Schaepman zit in de jury.
- Diverse kosten van de HIV-HOP-uitwisseling: hoe verspreid ik de boodschap 'veilig vrijen' aan jongeren. Inderdaad, met hiphop-muziek. Zie ook de paragraaf 'HIV-HOP' hieronder.
- Ondersteuning van het blad *Mediawatch* dat Zuid-Afrikaanse media permanent volgt en vrouwvijandige uitlatingen aan de kaak stelt.
- Angonet: een email- en internetcafé voor kleine organisaties (NGO's) in Luanda, die zelf meestal noch elektra, noch telefoon, noch een computer hebben.
- Het African Media Ethics Network heeft in 2000 gewerkt aan het *Handbook on Ethics* dat in 2001 zal worden gepubliceerd. Het is gericht op Afrikaanse journalisten en zal worden gebruikt op veel Afrikaanse scholen voor journalistiek. PSO financiert de research- en redactiekosten, NiZA financiert de drukkosten.
- Lokale dorpskrantenmakers uit Angola (Huambo) kregen bezoek van hun collega's uit vergelijkbare achtergestelde gebieden in Zimbabwe. PSO bekostigde de

uitwisseling, terwijl de publicatie die eruit voortkomt door het NiZA-fonds wordt betaald.

- De Stichting voor Radio Freedom heeft in 1998 haar fonds aan NiZA ter beschikking gesteld om projecten voor jonge radiomakers te ondersteunen. 2000 was het laatste jaar waarin NiZA met dit ‘geormerkte’ fondsgeld radioprojecten ondersteunde:
 - Bush Radio in Kaapstad.
 - Financiering van het boek *Broadcasting and the national question. South African broadcast media in age of neoliberalism* (Jane Duncan, Freedom of Expression Institute), dat in 2001 uitkomt. De discussie over dit boek leidde tot de oprichting van een werkgroep die de Zuid-Afrikaanse staatsradio kritisch gaat volgen.
 - Organisatie van de ondersteuning van aan het mediaprogramma verbonden projecten (trainingen, studiebeurzen, uitwisselingen) voor jonge mediamakers uit zuidelijk Afrika.

HIV-HOP

Het HIV-HOP-programma dat in 1999 met Bush Radio in Kaapstad in gang was gezet, is razend populair geworden, getuige de grote aandacht (ook in de media) voor de uitwisseling tussen Nederlandse en Kaapse rappers. De directeur van Bush Radio, Zane Ibrahim, kreeg voor zijn werk in december 2000 een van de Prins Clausprijzen uitgereikt. Uitgangspunt: muziek (hiphop) als drager van boodschappen. Boodschap: de gevaren van HIV en aids. Betrokken landen: Zuid-Afrika (*community radio*) en inmiddels ook Tanzania en Nederland.

De Nederlandse expert Thomas Gesthuizen (Stichting Madunia) die het programma trekt, heeft in samenwerking met de Faculteit Journalistiek uit Utrecht de uitwisseling met Tanzania tot stand gebracht. Bush Radio heeft het HIV-HOP-programma inmiddels tot de scholen in de townships uitgebreid. De scholieren daar wisselen weer uit met scholieren in Nederland.

In 2001 maakt de AVRO een documentaire over het onderwerp en zullen de rappers uit Tanzania, Kaapstad en Nederland in Tilburg op het Festival Mundial optreden. Verder organiseert het bureau Alternative View eind 2001 een groot optreden in Amsterdam.

Plannen voor 2001

Met het PSO-geld ondersteunt NiZA in 2001 opnieuw vele projecten in zuidelijk Afrika die (een van de) vijf doelstellingen van het mediasectorplan als uitgangspunt hebben. Geld uit het NiZA-fonds investeren we in (pilot-)projecten op het gebied van voorlichting in Nederland en *twinning* (ondersteunen van uitwisseling; netwerkopbouw).

De enige vensters zijn de twaalf computerschermen zelf

Vrijdag 1 september 2000: e-mail uit Luanda, Angola

Weer even wennen, die koude douches elke ochtend. Het is winter en minder heet dan in maart. Het kwik rijst hooguit tot twintig graden dezer dagen. Deze week zit de stad enkele dagen lang zonder water. Olivia, mijn collega, moest vanochtend vroeg om vier uur op de been om voor water te zorgen. Gelukkig moet zij het water niet op haar hoofd tot in de sloppenwijk dragen. Ik ook niet, ik zit in dat deel van de stad dat zich een watertank met pomp kan veroorloven. Ik woon in een appartementje in een middenstandsbuurt in het centrum van Luanda.

Vanochtend toen ik naar het werk wandelde, kwam ik voorbij een bewaakt huis. Toen ik over de stoep langs dat huis liep, zei een van de twee bewakers, net niet snauwend: 'Nao pisa o passeio!' Waarmee hij aangaf dat de stoep niet betreden mocht worden, alleen door zijn baas, neem ik aan. Wat denkt die vent wel? Naar mijn weten zijn stoepen nog niet geprivatiseerd, tenzij dan het onderhoud ervan.

Op het werk aangekomen vlogen superwoman Olivia en ik erin. Vandaag onder andere de uitnodigingen voor volgende week vrijdag klaargestoomd; dan wordt het emailcafe Angonet ingewijd. Alle betrokken NGO's, de lokale kranten en de minister van Communicatie en Sociale zaken zijn uitgenodigd. Samen met Allan Cain, hoofd van Development Workshop, en Olivia, hoofd van het project Angonet, zorg ik voor een lezing over internet en e-mail. Het gedeelte over Angonet laat ik aan Olivia en Allan over. Ik ben blij dat ik bij de opening van het Angonet-café kan zijn. Het is een rare kleine ruimte zonder ramen; de enige vensters zijn de twaalf computerschermen zelf. De computers zijn erg oud, maar ze doen het goed. Tony noemde de ruimte spottend een computermuseum *while there is no coffee and the computers are three generations old.*

Maandag en dinsdag amuseer ik me tussen het werk door met het beschilderen van een wand met het logo. Dat moet toch wel groot op een van de wanden van het emailcafe staan. Het logo en de website zijn sobere vruchten van de eerste uitzending. Ik ben er blij mee, maar zou het ondertussen alweer anders aanpakken. Geen probleem, want ik kan me uitleven in de volgende website. Tijdens deze missie is het de bedoeling voor het overkoepelend orgaan, de Development Workshop, een logo en een website te creëren. Duty calls, maar ik hou jullie op de hoogte.

Warme groet,
Margrit Coppé

Mediasectorplan in samenwerking met PSO

Het NiZA-mediasectorplan is een voorbeeld van innovatie op het gebied van ontwikkelingssamenwerking: expertise-uitwisseling in kortlopende projecten waarbij versterking van de regionale organisaties en hun medewerkers (*capacity building*) voorop staat.

Een project binnen het mediasectorplan kan inhouden dat medewerkers een training volgen of dat men bijvoorbeeld ondersteund wordt bij het organiseren van een congres. In een sectorplan is het daarbij van belang verder te kijken dan alleen de betreffende partnerorganisatie en hun behoeftes. Zo moeten mensen die een training gevolgd hebben, die kennis bijvoorbeeld kunnen doorgeven. Ons doel is kennis en expertise uit de hele wereld te halen en ter beschikking te stellen van onze partnerorganisaties. Belangrijk hierbij is uitwisseling tussen landen in zuidelijk Afrika onderling.

In 2000 keurde PSO het mediasectorplan goed en sloot een contract met NiZA voor vier jaar. Van 1 juli 2000 tot 1 juli 2004 kan NiZA per jaar beschikken over 1 à 2 miljoen euro voor de bekostiging van projecten van partnerorganisaties. In 2000 heeft NiZA meer dan 120 projecten van dertig verschillende organisaties in zuidelijk Afrika ondersteund:

- Tachtig korte uitzendingen van trainers (expertmissies).
- Tien uitwisselingsprojecten (seminars, trainingsweken).
- Drie langdurige uitzendingen gericht op *community radio*.
- Zo'n twintig andere vormen van steun zoals haalbaarheidsonderzoeken, een bijdrage aan lesmateriaal, enzovoorts.

De mediastaf is constant gericht op het formuleren van nieuw beleid en het ontwikkelen van nieuwe ideeën voor mediatraining en ondersteuning door middel van expertise. Op deze manier probeert NiZA, in samenwerking met PSO, bij te dragen aan de ontwikkeling van een nieuwe manier van deskundigheidsuitwisseling die ook door andere organisaties kan worden toegepast.

5 Programma Economische Betrekkingen

Drie thema's

Het programma Economische Betrekkingen concentreerde zich in 2000 op beleidsontwikkeling. Daartoe zijn in Nederland en daarbuiten verschillende organisaties en deskundigen geconsulteerd. Besloten is de komende tijd de aandacht op drie thema's te concentreren:

- Handelspolitiek tussen zuidelijk Afrika en de Europese Unie c.q. Nederland.
- Conflictgerelateerde handel.
- Schulden en ontwikkeling.

Handelspolitiek

Tijdens een vierweekse studiereis naar Zuid-Afrika, Zimbabwe, Angola en Botswana bleek er bij (mogelijke) partners een grote behoefte te zijn aan capaciteitsversterking en deskundigheidsbevordering op het gebied van *Economic Justice*, dat zowel handels- als schuldvraagstukken omvat. Ook bestaat er grote bereidheid tot samenwerking met lobbyorganisaties in het Noorden. Hoogtepunt tijdens de reis was de driedaagse conferentie East and Southern Africa Regional Civil Society Meeting in Gaborone (Botswana) over de (handels)betrekkingen tussen Europa en zuidelijk Afrika. De conferentie, georganiseerd door Mwengo en ENIASA, resulteerde in een gezamenlijke verklaring die is aangeboden aan de ministers van Buitenlandse Zaken van de EU en SADC.

Onder handelspolitiek kan op termijn ook het aspect 'investeringen en verantwoord ondernemen in zuidelijk Afrika' worden meegenomen. Vooralsnog beperkt NiZA zich tot de bevordering van duurzaam toerisme in zuidelijk Afrika (*fair trade community based tourism*), omdat dit een groeiende sector in de regio is waarvoor belangstelling in Nederland bestaat. NiZA steunde in 2000 het *community based tourism project* van de Vulindlela Association in Ramsgate (Zuid-Afrika), in samenwerking met de *Green Development Foundation* in Amsterdam.

In 2001 zal NiZA technische assistentie verlenen aan NACOBTA (*Namibia Community Based Tourism Association*) in Namibië, om te assisteren bij toeristische productontwikkeling. Voor de tweede helft van 2001 voorziet NiZA een gezamenlijke publicatie met het European Research Centre over de gevolgen voor zuidelijk Afrika van het Cotonou-handelsverdrag tussen de EU en ACP-landen.

Conflictgerelateerde handel

In 2000 heeft NiZA zich op het terrein van de conflictgerelateerde handel in zuidelijk Afrika geconcentreerd op de campagne Fatal Transactions. Zie hiervoor het hoofdstuk 'Actualiteiten en politieke lobby'. Voor 2001 is een publicatie gepland onder de werktitel *Handel en wandel van conflicten: Facts & Figures*, met een speciale focus op Angola, de Democratische Republiek Congo, Namibië, Zuid-Afrika en Zimbabwe. Deze publicatie zal worden gekoppeld aan een publieksbijeenkomst.

Schulden en ontwikkeling

Watersnood in Mozambique en pleidooi voor schuldkwijtschelding

Begin 2000 trof een enorme watersnood Mozambique. NiZA heeft zich in die periode sterk gemaakt voor onmiddellijke schuldkwijtschelding voor Mozambique. Nederland heeft al enkele jaren geleden de bilaterale schulden van Mozambique aan Nederland kwijtgescholden. NiZA heeft de Nederlandse regering met klem gevraagd bij andere EU-landen te bepleiten hetzelfde te doen. Als lidorganisatie van ENIASA heeft NiZA gelobbyd voor kwijtschelding bij de Europese Commissie.

In oktober vond er in Den Haag overleg plaats tussen de president van de Wereldbank, James Wolfensohn, en een aantal vertegenwoordigers van Nederlandse maatschappelijke organisaties. NiZA stelde in dit gesprek de schuldenkwesatie aan de orde.

Illegitieme schulden

In december organiseerde NiZA in Amsterdam een kleinschalig seminar over apartheidsschulden. Sprekers waren Neville Gabriel, de secretaris-generaal van Jubilee 2000 South Africa en Charity Musamba, onderzoekster uit Zambia. Op het ministerie van Buitenlandse Zaken vond op 11 december een ontmoeting plaats tussen een delegatie van Jubilee 2000 en de minister voor Ontwikkelingssamenwerking, Eveline Herfkens. De minister was zeer lovend over de Jubilee-campagne en sprak haar hoop uit dat men daarmee door zou gaan na het jubeljaar 2000, bij voorkeur in Europees verband.

South North Consultation on Debt Campaigns beyond the year 2000 in Dakar en European Workinggroup on Debt Campaigns in Parijs.

Namens Jubilee 2000 Nederland nam Henk van den Heuvel deel aan de eerste officiële internationale consultatie tussen Zuid en Noord die in Dakar (Senegal) op 15 en 16 december plaats had. De slotconclusie luidde dat men door wil gaan met schuldencampagnes na het jaar 2000, waarbij illegitieme schulden de leidraad vormen. Er wordt gewerkt aan (actie)methoden zoals onafhankelijke en transparante arbitrage bij geschillen over schuldenkwesaties, schuldtribunaals en *repudiation* (weigering tot terugbetaling). Voor het jaar 2001 is de top van de G8-landen in Genua (Italië) in de derde week van juli tot internationale actieweek uitgeroepen.

In het programma Economische Betrekkingen blijft de komende jaren de schuldenkwesatie centraal staan. Zowel in het kader van Jubilee Nederland als in ENIASA-verband zijn er activiteiten gepland op het terrein van voorlichting en bewustwording rond de apartheidsschulden en schuldtribunaals in zuidelijk Afrika en het Highly Indebted Poor Countries-proces. Dit laatste is een initiatief van de Wereldbank en het IMF gericht op schuldenverlichting van en armoedebestrijding in arme landen met een zware schuldenlast. NiZA streeft ernaar om in de tweede helft van dit jaar een informatieve publicatie te maken over de stand van zaken rond het HIPC in zuidelijk Afrika en de rol van maatschappelijke organisaties daarin.

6 Programma Mensenrechten

Het programma Mensenrechten van NiZA bevond zich in 2000 in een overgangsfase. Zowel intern als met een kring van deskundigen uit zuidelijk Afrika is gediscussieerd over een nieuw samenhangend programma. Een Zuid-Afrikaanse consultant heeft een inventarisatie gemaakt van aan mensenrechten gerelateerde kwesties die voor de regio van belang zijn. Het nieuwe programma Mensenrechten richt zich op twee aandachtsgebieden:

- Burger- en politieke rechten
- Vredesopbouw en conflictpreventie

In 2001 start de nieuwe programmamanager met het uitwerken van de ideeën. Een vooruitblik leest u aan het slot van deze paragraaf.

Activiteiten in 2000

Omdat NiZA in 2000 nog geen programmamanager Mensenrechten had, zijn slechts op beperkte schaal projecten ondersteund. Deze projecten vallen deels onder de hierboven genoemde aandachtsgebieden.

Burger- en politieke rechten

Afrikaanse burgers kunnen een beroep doen op het Afrikaanse Mensenrechten Handvest en op instellingen als de Afrikaanse Mensenrechtencommissie. In de praktijk wordt weinig gebruik gemaakt van deze instrumenten. Het Zuid-Afrikaanse Human Rights Committee heeft hierom in samenwerking met het Institute for Human Rights and Development (The Gambia) en met financiële steun van NiZA een twee weken durende workshop georganiseerd voor niet-gouvernementele organisaties in zuidelijk Afrika. Een goed geïnformeerd en georganiseerd maatschappelijk middenveld zal meer gebruik maken van de Afrikaanse structuren ter bevordering en bescherming van de rechten van de mens.

Vredesopbouw en conflictpreventie

Het jaar 2000 gaf een vervolg op de conferentie Angolan Reflections on Peace Building, die NiZA samen met ICCO in december 1999 had georganiseerd (zie Jaarverslag 1999). In 2000 hebben NiZA en de Canadese organisatie Alternatives, met financiering van ICCO, een haalbaarheidsstudie laten uitvoeren naar de mogelijkheden een netwerk op te bouwen dat vanuit Nederland, Canada en Angola opereert.

Doelstellingen van dit netwerk – Angola Watch genaamd - zijn:

- Relevante informatie voor het vredes- en democratiseringsproces in Angola verzamelen en uitwisselen met vredesgroepen en maatschappelijke organisaties in Angola.
- Lobbyactiviteiten voeren in Europa en Noord Amerika ten behoeve van (*good governance* in) Angola.

In 2001 wordt daadwerkelijk gestart met de uitvoering van het Angola Watch-project.

Overige activiteiten in 2000

In 2000 werd een aantal nog lopende projecten gericht op vrouwen, vluchtelingen en ontheemden voortgezet. NiZA ondersteunde onder meer de activiteiten van de Coordinating Body of Refugee Communities (CBRC) in Zuid-Afrika in de strijd tegen xenofobie.

De overige activiteiten richten zich specifiek op democratisering, het hoofdthema dat ten grondslag ligt aan de drie NiZA-programma's.

- In Zimbabwe ondersteunde NiZA de organisatie National Constitutional Assembly (NCA), die het proces van staatsrechtelijke hervormingen wil versterken. De NCA streeft naar een nieuwe grondwet die nog voor de presidentiële verkiezingen van 2002 tot stand zou moeten komen.
- In Malawi, Zambia en Zuid-Afrika heeft NiZA projecten ondersteund die zich richten op de participatie van vrouwen als kiezers en als kandidaten in de landelijke en lokale politiek.
- Ook is het NiZA-cahier *Tradition on the move* gepubliceerd, over de rol van dorpschoude en andere traditionele Afrikaanse leiders in een democratisch bestel naar Europees model.

Plannen voor 2001

Begin 2001 wordt een programmamanager aangesteld die vorm gaat geven aan het programma Mensenrechten. De uitgangspunten zullen sterk overeenkomen met die van het Mediaprogramma: *ownership*, *twinning*, lobby en voorlichting. NiZA zal samenwerken met zuidelijk Afrikaanse partners en streeft naar het versterken en helpen opbouwen van Noord-Zuid en Zuid-Zuid (kennis-)netwerken (*twinning*). De partners dragen, vanuit hun eigen wensen en behoeften, activiteiten en projecten aan die in het programma Mensenrechten kunnen worden opgenomen (*ownership*). Daarnaast legt het programma de nadruk op lobby bij de Nederlandse overheid en internationale organisaties zoals de EU. Voorlichtingsactiviteiten in Nederland zijn gericht op kennisverspreiding over de situatie in de regio, draagvlakverbreding voor de aanpak en activiteiten van NiZA en ondersteuning van de lobbyactiviteiten.

7 Voorlichting

Een van de doelstellingen van NiZA is het levend houden van de belangstelling voor zuidelijk Afrika in Nederland. We doen dit onder meer via radio, tv, kranten en tijdschriften, via eigen publicaties, de NiZA Scriptieprijs, het Levend Jaarboek en de NiZA-website. Daarnaast vervult het Bidoc een onvervangbare rol als informatiebron voor professionals, studenten en andere geïnteresseerden in zuidelijk Afrika.

NiZA in de pers

In het jaar 2000 trad NiZA veelvuldig naar buiten via radio, tv, kranten en tijdschriften. Journalisten en programmamakers wisten NiZA te vinden bij actuele gebeurtenissen in zuidelijk Afrika. Daarnaast zocht NiZA zelf de publiciteit voor onderwerpen als conflictdiamanten en aids. Ook projecten uit het Mediaprogramma trokken de aandacht van de pers. Een greep:

In maart werden NiZA-medewerkers in diverse radioprogramma's geïnterviewd over de situatie in Mozambique en de snel in gang gezette wederopbouwprojecten. NiZA greep de overstromingen aan om via krant en radio te pleiten voor schuldenwijtschelding, bekrachtigd door een brief aan de ministers Zalm en Herfkens. Via NiZA konden diverse tv- en radioprogramma's ooggetuigenverslagen uitzenden van Nederlanders in Beira.

Zimbabwe was in 2000 vaak in het nieuws door de gewelddadige bezettingen van blanke landerijen en de roerige verkiezingsstrijd. NiZA-directeur Peter Hermes, die lid was van de EU-waarnemingsmissie bij de Zimbabwaanse verkiezingen, was regelmatig te gast bij radioprogramma's om de situatie in Zimbabwe te belichten.

De mede door NiZA georganiseerde campagne Fatal Transactions die de handel in conflictdiamanten wil uitbannen, kreeg veel persaandacht, onder meer in het Radio 1 Journaal, KRO's BV De Wereld en het NOS Journaal. *De Volkskrant*, *NRC Handelsblad*, *Hervormd Nederland* en *Onze Wereld* publiceerden artikelen en interviews over de diamantenkwestie.

NiZA belichtte de aidskwestie in Afrika in een interview in TROS Nieuwsshow (radio 1) en bepleitte goedkope medicijnen via ingezonden brieven in dagbladen. Aids is een centraal thema in het HIV-HOP-project van het Mediaprogramma. *De Volkskrant* publiceerde een artikel hierover terwijl IKON, AT5 en Radio Amsterdam reportages uitzonden van de optredens en workshops van Kaapse rappers in Nederland.

Levend Jaarboek Zuidelijk Afrika 2000

Het vierde Levend Jaarboek Zuidelijk Afrika in De Balie in Amsterdam was een groot succes. Het uitverkochte programma was zeer afwisselend met onder meer debatten, Afrikaanse dans en diepte-interviews. Enkele hoogtepunten:

De avond werd geopend door de rappers Shaheen Ariefdien en Mr. Devious. Hun teksten over veilig vrijen, HIV en aids worden gebruikt in het radiostation Bush Radio in Kaapstad als voorlichtingsmiddel voor jongeren. Ook vond er een debat plaats over de explosieve toename van het aantal aids-patiënten in zuidelijk Afrika en de rol van de

farmaceutische industrie die de productie van goedkope medicijnen in Afrika probeert tegen te houden.

In augustus verscheen het boek van de Zuid-Afrikaanse schrijver en dichter Antjie Krog, *De kleur van je hart*, over de waarheidscommissie. Geïnterviewd door Bart Luirink vertelde Antjie Krog over haar ervaringen. In een ander interview sprak journalist Kees Schaepman met Grace Kwinjeh, lid van oppositiepartij MDC in Zimbabwe, en Geoff Nyarota, hoofdredacteur van de onafhankelijke krant Daily News. Paul Rosenmöller had een pittig gesprek met Zane Ibrahim, directeur van Bush Radio. Het nieuwste cahier van NiZA *Tradition on the move* werd gepresenteerd. Nog steeds bestaan in Zuid-Afrika vormen van traditioneel gezag. Patekile Holomisa van 'Congress of Chiefs' vertelde over de verhoudingen in de nieuwe democratische structuren. In 'How to divorce in Beira' praatten de Mozambikaanse rechter Osvolda Joanna met de Nederlandse advocate en juriste Romé Lubbers over de positie van gescheiden vrouwen, voogdij en alimentatie.

De avond werd afgesloten met ingetogen Afrikaanse dans van Vincent Mantsoe en een gedicht door Antjie Krog. Gedurende de hele avond schreven Afrikaanse journalisten ter plekke recensies van de programma's. Diezelfde avond werd de *Living Gazette* geproduceerd, een krant met alle recensies en foto's. Bezoekers ontvingen de krant aan het eind van het Levend Jaarboek als herinnering aan een zeer levendige avond.

NiZA Scriptieprijs

In 2000 reikte NiZA voor de tweede keer de Scriptieprijs uit. Deze prijs is ingesteld om studenten te stimuleren hun afstudeerscripties te schrijven over de regio zuidelijk Afrika. NiZA werkt hierbij nauw samen met de Nuffic. Een onafhankelijke jury koos op basis van kwaliteit, maatschappelijke relevantie en originaliteit uit 17 ingezonden scripties over uiteenlopende onderwerpen. Winnares werd Wendy Willems uit Maastricht, met haar scriptie economie *Even szadza is a problem*. De scriptie gaat over de gevolgen van economische liberalisering op de positie van kleinschalige boeren in Zimbabwe. Op zondag 25 juni werd de prijs van f 10.000,- voor vervolgonderzoek uitgereikt. Het IKON-radioprogramma 'De andere wereld van zondagmiddag' interviewde de winnares over de actuele situatie in Zimbabwe en haar scriptie.

Onderzoek buiten de ivoren toren

12 en 13 februari 2000: Zimbabwe houdt een referendum over een mogelijke grondwetswijziging. Deze wijziging stelt de overheid in staat om zich zonder enige vorm van compensatie een gedeelte van het land toe te eigenen dat in beheer is van de grootschalige Zimbabwaanse boeren. Nadat de Zimbabwaanse bevolking het referendum heeft afgewezen, wordt een aantal van deze boerderijen bezet.

Eind maart 2000: Terwijl Zimbabwe voortdurend de aandacht trekt in de internationale pers ben ik bezig met het schrijven van een voorstel voor vervolgonderzoek in het kader van de NiZA Scriptieprijs 2000. Mijn afstudeerscriptie over de gevolgen van economische liberalisering op de positie van kleinschalige boeren in Zimbabwe is - samen met nog vier andere scripties - genomineerd. Als onderzoeker-in-spe heb ik het gevoel dat ik de berichtgeving over Zimbabwe in de internationale media niet kan negeren in mijn onderzoeksvoorstel. Vrijwel alle berichtgeving concentreert zich op de

ervaringen van de blanke boeren. Het standpunt van de kleinschalige zwarte boeren komt nauwelijks aan bod.

25 juni 2000: de tweede dag van de Zimbabweaanse parlementsverkiezingen. Op deze dag wordt bekend dat ik de winnaar ben van de NiZA Scriptieprijs 2000. Ik voel me zeer vereerd. De onderzoeksbeurs stelt mij in staat om het vervolgonderzoek uit te voeren. In het onderzoek zal ik een verscheidenheid aan bronnen over de landkwestie raadplegen zoals beleidsdocumenten van de Britse en Zimbabweaanse overheid, debatten in het Britse en Zimbabweaanse parlement, artikelen in Britse en Zimbabweaanse kranten en interviews met kleinschalige en commerciële boeren in Zimbabwe. Als een aantal dagen later blijkt dat voor het eerst in de geschiedenis van Zimbabwe een oppositiepartij er in geslaagd is een behoorlijk aantal zetels te winnen in het parlement, is het voor mij toch wel een beetje dubbel feest. Als voorbereiding op mijn vervolgonderzoek surf ik rond op de website van het Britse parlement. Stomverbaasd lees ik dat een Brits parlementariër meldt dat er nu toch eens echt gesproken moet worden over de situatie in Rhodesië. Hij wordt snel gecorrigeerd door een collega, maar toch lijkt me dit voorbeeld veelzeggend.

28 januari 2001: om te achterhalen hoe ik toegang kan krijgen tot oude exemplaren van de onafhankelijke Zimbabweaanse krant *The Daily News* stuur ik een e-mail naar de krant. De volgende dag lees ik het antwoord van *The Daily News*: een standaardpersbericht van Reuters. De drukpers van *The Daily News* blijkt gebombardeerd te zijn. Tja, ik kan me voorstellen dat de staf van de krant nu geen tijd heeft voor een vraag van een Nederlandse onderzoeker-in-spe. Het persbericht is wederom een bevestiging van de actualiteit van mijn onderzoek, dat mij voortdurend dwingt en uitdaagt niet te blijven steken in de ivoren toren van de wetenschap.

Wendy Willems

Publicaties

NiZA Informatie Beira-Nieuwsbrief	Dit kwartaalblad wordt gratis verzonden aan relaties en donateurs. Deze nieuwsbrief verschijnt vier maal per jaar en besteedt aandacht aan de stedenband Amsterdam-Beira.
Conferentieverslag	<i>Angola Reflections on Peacebuilding</i> , over de mogelijkheden van Angolese maatschappelijke organisaties (kerken, vakbonden) op het gebied van vredesinitiatieven en de noodzakelijke steun vanuit het 'Noorden'. (42 pagina's, ook verschenen in het Portugees)
Jaarverslag 1999	Overzicht van de projecten en resultaten van NiZA in 1999 (44 pagina's, ook verschenen in het Engels).
NiZA-Cahier	<i>Tradition on the move. Chiefs, democracy and change in rural South Africa</i> , door Barbara Oomen. Over het vaak moeizame in elkaar schuiven van de traditionele en de gekozen machtsverhoudingen op het platteland. (71 pagina's)
Naslagwerk	<i>Inventarisatie culturele banden Nederland – Zuid-Afrika 1994 – 2000</i> . Een uitvoerig overzicht van de culturele banden op vele kunstterreinen: van literatuur tot film, en van dans tot musea.

	Door Erik van den Bergh (Kairos) en Elma Doeleman (NiZA). (195 pagina's)
Brochure	'Diamanten; van een genadeloze schoonheid'. Informatie over de internationale consumentencampagne Fatal Transactions, tegen de handel in conflictdiamanten waarmee oorlogen gefinancierd worden. (6 pagina's)
Projectverslag	<i>Amsterdam helpt. Verslag van wederopbouwprojecten in Beira.</i> Verslag van de wederopbouwprojecten die zusterstad Amsterdam financierde na de cycloon en watersnood van voorjaar 2000. (21 pagina's)
Eenmalige krant	<i>Living Gazette</i> , met recensies van de interviews en optredens tijdens het Levend Jaarboek 2000.
Tijdschrift	NiZA geeft viermaal per jaar het blad <i>Zuidelijk Afrika</i> uit dat door een onafhankelijke redactie wordt samengesteld.

NiZA Informatie

De giften van donateurs zijn een onmisbare vorm van (financiële) steun aan het werk van NiZA. NiZA houdt graag haar donateurs en andere geïnteresseerden op de hoogte van de activiteiten en projecten binnen de drie verschillende programma's. Vier maal per jaar ontvangen de donateurs en relaties *NiZA Informatie*. Elke uitgave belicht een aantal NiZA-activiteiten en geeft een beeld van de nieuwste ontwikkelingen. *NiZA Informatie* is een informatieve en kleurrijke uitgave, telt vier tot zes pagina's en bevat veel foto's.

Zuidelijke Afrika

Het kwartaalblad *Zuidelijk Afrika* informeerde ook in 2000 haar lezers over de ontwikkelingen in de regio middels reportages, interviews, achtergrondartikelen, analyses, nieuwsberichten, fotoseries, columns en boekbesprekingen. Bij het ingaan van deze vierde jaargang is het blad enigszins herzien: de inhoud is beter toegesneden op actuele kwesties, de aandacht voor relaties met Nederland is gegroeid en de vormgeving is aantrekkelijker gemaakt. Enkele prominente onderwerpen waren: de interviewserie 'Thuis' met mensen uit de regio die al langere tijd in Nederland wonen; spanningen in de alliantie tussen ANC en vakbeweging; de strijd tegen aids; de politieke en economische crisis in Zimbabwe; de positie van Afrikaners in Zuid-Afrika; de houding van Nederlandse bedrijven ten opzichte van Zuid-Afrika; een nieuwe vaste rubriek over muziek uit de regio. Aan het eind van 2000 werden voorbereidingen gemaakt voor een promotiecampagne van het blad in 2001.

Expertmeeting *Tradition on the Move*

Begin september publiceerde NiZA het boek *Tradition on the Move: Chiefs, Democracy and Change in Rural South Africa* (NiZA Cahier 6). Het gaat over het vaak moeizaam in elkaar schuiven van de traditionele en de gekozen burgerlijke structuur op het platteland van Zuid-Afrika. Na verblijf van een jaar in Sekhukhune in het noorden van Zuid-Afrika heeft juriste Barbara Oomen dit boek in opdracht van NiZA geschreven. Op een zeer beeldende wijze schrijft ze over het dagelijks leven in de provincie: over wetten uit de tijd van de apartheid die nog bestaan naast nieuwe democratische

wetgeving. Over het niet accepteren van vrouwen als medebeslissers, over chiefs die uiteindelijk toch lid worden van het ANC. *Tradition on the move* eindigt met een aantal discussiepunten dat aanzet tot ondersteuning van de progressieve ontwikkelingen binnen de traditionele structuur.

In september werd het boek gepubliceerd en heeft NiZA op het ministerie van buitenlandse Zaken een expertmeeting georganiseerd met deskundigen en twee ANC-parlementariërs. In de discussie tussen de voorzitter van het 'Congress of Traditional Leaders' (tevens parlamentslid voor het ANC) en de voorzitter van de vrouwen vleugel van het ANC bleek dat met name over grondeigendom en bevoegdheden verschil van mening bestaat. Beide gasten discussieerden, met schrijfster Barbara Oomen, ook in een programma op het Levend Jaarboek over de verhouding tussen traditie en democratie. Ook in Zuid-Afrika zelf was veel belangstelling voor *Tradition on the move*. Een voorpublicatie verscheen in de *Sunday Independent*.

BIDOC (Bibliotheek, Informatie- en Documentatiecentrum)

Het NiZA BIDOC is het informatiecentrum over zuidelijk Afrika in Nederland. Het BIDOC beschikt over een unieke collectie boeken, krantenknipsels, rapporten, foto's, films, en abonnementen op tijdschriften en dagbladen. Het aantal externe bezoekers is in 2000 vrijwel gelijk gebleven aan het jaar ervoor, zo'n 250. Ongeveer tien procent van de bezoekers komt van buiten Nederland, met name uit zuidelijk Afrika. Bijna de helft is afkomstig van universiteiten en HBO-opleidingen. Vaak maken studenten en onderzoekers zeer uitgebreid gebruik van het aanwezige archief- en documentatiemateriaal. Zo verscheen onlangs het proefschrift *The Influence of Domestic NGOs on Dutch Human Rights Policy* van Esther M. van den Berg. Het onderzoek was voor een aanzienlijk deel gebaseerd op de NiZA-archieven.

Internet en e-mail worden steeds belangrijker als bron van informatie. Zowel externe gebruikers als NiZA-medewerkers maken actief gebruik van de dagelijkse berichtgeving over zuidelijk Afrika (vaak in de vorm van email-abonnementen) en de talloze documenten die beschikbaar zijn op het Internet. De BIDOC-medewerkers zijn specialisten op het gebied van informatie over zuidelijk Afrika op Internet. De door ons geselecteerde, specifiek voor zuidelijk Afrika relevante 'links' op de NiZA-website zijn al voor veel gebruikers zeer nuttig geweest. Afgelopen jaar heeft het BIDOC een actieve rol gespeeld in de informatievoorziening rond de verkiezingen in Zimbabwe (juni 2000).

In 2000 zijn we doorggegaan met het invoeren van door ons ontsloten bronnen in het nieuwe Adlib-documentatieprogramma, waarvan de database nu zo'n 6500 records bevat. Het streven is elk jaar 3000 records toe te voegen. De database van ons oude documentatieprogramma (waarmee in 1991 is begonnen) is eind 1998 afgesloten, maar de bronnenlijsten uit dit ruim 35.000 records bevattende bestand worden nog met grote regelmaat gebruikt. Ook via de NiZA-website zijn bronnenlijsten op zo'n honderd onderwerpen te bestellen.

De in 1998 opgerichte Commissie Archieven Nederland – Zuidelijk Afrika, met het secretariaat bij NiZA, stelde een bibliografisch overzicht samen van de relaties tussen Nederland en Zuid-Afrika sinds de Tweede Wereldoorlog. In 2000 kwam dit overzicht

uit onder de titel *Het stormt in mijn hart*, samengesteld door Kairos-medewerker Erik van den Bergh en gepubliceerd door de Zuid-Afrikaanse ambassade.

Ons uitgebreide poster-bestand (ruim 1500 affiches uit en over zuidelijk Afrika) is afgelopen jaar geheel geordend. We zijn een samenwerkingsproject met gestart IISG (Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis in Amsterdam) om beider poster-collecties te integreren tot een der grootste verzamelingen over dit onderwerp wereldwijd. In de toekomst zal een selectie op de websites worden gepresenteerd.

www.niza.nl

De NiZA-website bevat informatie over alle NiZA-activiteiten, de drie programma's en de bij NiZA-BIDOC aanwezige documentatie. Ook bevat de website persberichten en andere publicaties van NiZA. Een grote verzameling internet-links brengt de bezoekers naar belangrijke websites met betrekking tot Afrika. De website breidt zich steeds uit. Zo zijn vele artikelen van oude nummers van *Zuidelijk Afrika* nu ook on line te lezen. *NiZA Informatie* en de *Amsterdam-Beira Nieuwsbrief* staan volledig op de website. Zoals in voorgaande jaren signaleert NiZA nieuwe ontwikkelingen en rapporten op de website. Ook is het afgelopen jaar weer aandacht besteed aan de samenstelling van themapagina's over actuele ontwikkelingen in zuidelijk Afrika, onder meer de moord op de Mozambikaanse journalist Carlos Cardoso en de gemeenteraadsverkiezingen in Zuid-Afrika. Bijzondere aandacht, ook internationaal, kreeg de pagina over de verkiezingen in Zimbabwe.

De internationale campagne Fatal Transactions wordt vanuit NiZA gecoördineerd. De campagne heeft een eigen plek op de website met daarin een verzameling links naar alle belangrijke VN-resoluties, onderzoeksrapporten en instellingen die een rol spelen in de kwestie van conflictdiamanten.

Het aantal bezoekers is afgelopen jaar sterk gestegen. Per dag zijn er circa veertig bezoekers, waarvan 65% uit Nederland. Informatie over het bezoek is bij Nedstat te zien via de binnenkomstpagina van NiZA.

8 Externe relaties

Samenwerking en het delen van kennis en informatie staan hoog in het vaandel van NiZA. NiZA onderhoudt daarom nauwe relaties met verschillende nationale en internationale organisaties. Dit hoofdstuk biedt allereerst een overzicht van de belangrijkste organisaties waarmee NiZA samenwerkt en de werkgroepen en commissies waarin NiZA zitting heeft. Daarna staan enkele organisaties centraal waarmee NiZA een bijzondere band onderhoudt. Over de samenwerking met regionale partners leest u meer in het hoofdstuk 'Drie programma's'.

Vertegenwoordigingen

NiZA is vertegenwoordigd in een groot aantal organisaties en neemt deel aan een breed scala commissies en werkgroepen. Een overzicht:

1. Personele Samenwerking Ontwikkelingslanden.
2. Coalitie Jubilee 2000.
3. Dagelijks Bestuur en Directeurenoverleg van Zuid-Noord Federatie.
4. Commissie Ontwikkelingssamenwerking Amsterdam (COA).
5. European Network for Information and Action on Southern Africa (ENIASA).
6. Nederlands NGO-EU Platform van het Liaison Committee of Development NGO's within the EU.
7. Stuurgroep Afrikanisten in Nederland.
8. Steering Committee International Campaign Fatal Transactions.
9. Lusofoon Afrika Overleg.
10. Werkgroep Zuid-Afrika van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen.
11. Archiefcommissie Nederland – Zuidelijk Afrika.

Externe relaties in huis

Met een aantal organisatie onderhoudt NiZA speciale banden doordat zij letterlijk onderdak vinden in het NiZA-kantoor in Amsterdam. De verschillende organisaties en NiZA profiteren hierdoor wederzijds optimaal van elkaars kennis en ervaring. Belangrijk voordeel is verder dat de organisaties nu direct toegang hebben tot het uitgebreide en goed ontsloten Bibliotheek-, Informatie- en Documentatiecentrum van NiZA.

De volgende organisaties houden kantoor bij NiZA:

- Fatal Transactions: de internationale campagne tegen illegale grondstoffenhandel, zoals diamanten, waarmee conflicten in stand worden gehouden.
- Stedenband Amsterdam-Beira: samenwerking tussen organisaties in Amsterdam en in Beira (Mozambique), gefinancierd door de Commissie Ontwikkelingssamenwerking Amsterdam.
- SANPAD: het samenwerkingsverband tussen Zuid-Afrikaanse en Nederlandse universiteiten.
- ENIASA: West-Europees samenwerkingsverband van de voormalige anti-apartheidsorganisaties.

De organisaties financieren de salariskosten van de betrokken NiZA-medewerkers en vergoeden de onkosten die NiZA maakt voor huisvesting en overhead. Activiteiten die direct aansluiten bij een van de drie programma's zijn, waar nodig, uit het NiZA-fonds gefinancierd. Dit gebeurde met name bij Fatal Transactions (programma Economische betrekkingen).

Ook was NiZA betrokken bij enkele culturele activiteiten die onder meer met steun van de Duitse organisatie Dienste in Übersee zijn gefinancierd. Ook deze activiteiten staan hieronder beschreven.

Fatal Transactions

Fatal Transactions is een internationale consumentencampagne die regeringen en bedrijven oproept effectieve controle toe te passen op de handel in diamanten. NiZA werkt in deze campagne, die in 1999 van start ging, samen met Novib, Global Witness (Engeland), Medico (Duitsland) en Intermón (Spanje). De campagne is expliciet niet tegen de handel-in-diamanten op zich gericht, maar alleen tegen de handel in zogenoemde conflictdiamanten.

Een verslag van de activiteiten rondom deze campagne leest u in het hoofdstuk 'Actualiteiten en politieke lobby'.

Stedenband Beira-Amsterdam

Na de overstromingsramp in Mozambique in februari 2000 heeft de gemeente Amsterdam een hulpfonds beschikbaar gesteld waarmee NiZA in Beira zeven wederopbouwprojecten heeft uitgevoerd. Hierover leest u meer in het hoofdstuk 'Actualiteiten en politieke lobby'. Tegenover de ramp stond de heuglijke gebeurtenis van 25 jaar onafhankelijkheid op 25 juni. Op 14 juli vond er in het multiculturele centrum Akhnaton in Amsterdam een drukbezocht Mozambikaans feest plaats ter ere hiervan. NiZA organiseerde dit in het kader van de stedenband samen met de Groep van Mozambikaanse Vrouwen in Nederland.

Activiteiten 2000

Leerlingen van de Primeiro de Maio-CFM school in Beira en van het Fons Vitae Lyceum in Amsterdam hebben foto's gemaakt van hun leefomgeving die op het stadhuis in Amsterdam en in het Cultuurhuis in Beira tentoongesteld zijn. In november 2000 bogen Amsterdamse scholieren zich over het thema 'Stads- en Plattelandsculturen'. Het project werd georganiseerd in samenwerking met de Stichting Stedenband Amsterdam-Managua en Ontwikkelingseducatie Stedenbanden Amsterdam. De eindconferentie had de vorm van een rechtspraak waarin scholieren uit Managua en Beira, de twee partnersteden van Amsterdam, optraden als getuigen. Ook startte in 2000 de actie 'Schoolbanken voor Beira'. Na het herstel van de scholen in de wederopbouwprojecten bleek er een enorm gebrek aan materiaal. Deze actie, die doorloopt in 2001, wil daarin verandering brengen.

Voor het Levend Jaarboek had NiZA rechter Osvalda Joana uit Beira uitgenodigd voor een gesprek over de juridische positie van vrouwen in Mozambique. Joana is coördinatrice van vrouwenorganisatie Muleide in Beira. NiZA ondersteunt een project van Muleide dat juridische training en psychologische assistentie biedt aan vrouwen.

Om de contacten tussen Beira en Amsterdam te verstevigen en om kennis uit te wisselen, bezocht in mei 2000 een bestuurlijke delegatie uit Beira onze stad. Drie dagen lang bezochten ze gemeentediensten en spraken ze met hun Amsterdamse collega's. Ook is in 2000 in Beira met steun van de Commissie Ontwikkelingssamenwerking Amsterdam een lokale vertegenwoordiging van de stedenband opgezet.

Al meer dan tien jaar bestaat er een uitwisseling tussen de Brandweer Amsterdam en de brandweerkorpsen in Beira. Op NiZA's Levend Jaarboek presenteerden de Amsterdamse brandweermannen Leen van der Laan en Jan Peursum hun ervaringen in Beira aan de hand van videobeelden. AT5 vertoonde in augustus een documentaire over de Amsterdamse brandweer in Beira.

Verder is de *Beira Nieuwsbrief* vier keer uitgebracht en fungeerde de stedenbandcoördinator vele malen als bron van informatie voor onder meer journalisten, scholen, onderzoekers en zusterorganisaties.

Cultuur

Op het culturele vlak bracht NiZA in het jaar 2000 twee wapenfeiten op haar naam. In oktober verscheen het gedetailleerde naslagwerk *Inventarisatie Culturele Banden Nederland - Zuid-Afrika 1994-2000*. De uitgave is gemaakt in samenwerking met Kairos (Oecumenisch Advies- en Informatiecentrum Zuid Afrika).

Het boek beschrijft de culturele relaties die sinds 1994 zijn ontstaan, ingedeeld in de sectoren: taal en literatuur, theater, dans, muziek, beeldende kunst, film en fotografie, musea, architectuur en monumenten, bibliotheken en festivals. De sectie 'taal en literatuur' omvat een bibliografie van de Zuid-Afrikaanse literatuur die in Nederland is gepubliceerd sinds 1994.

Ook is een lijst opgenomen met culturele projecten die de ambassade in Pretoria de laatste jaren heeft gefinancierd. De publicatie, onder meer aangeboden aan culturele instellingen, is een uitstekend hulpmiddel om de samenwerking en de uitwisseling van informatie en contacten te bevorderen.

In het kader van 25 jaar onafhankelijkheid van Mozambique organiseerde NiZA, in samenwerking met andere steden die banden onderhouden met Mozambique, de internationale kunstworkshop *SAMPORIA* in Zweden. Veertien kunstenaars uit Maputo, Beira, Bulawayo, Amsterdam, Berlijn, Bristol en Göteborg namen deel. Een reizende expositie van de in Zweden gemaakte schilderijen zal alle betrokken steden aandoen. De Zimbabwaanse kunstenaar Voti Thebe, tevens curator van de National Gallery in Bulawayo, schreef na afloop: *'Truly it were two weeks of intensive creativity that saw the coming together of a very powerful exhibition, an infusion of AfrikaEuro. The infusion is now spilling over to my recent work, my spirit has been rejuvenated.'* Tijdens de expositie in de Amsterdamse Artoteek Zuid-Oost organiseerde NiZA een discussieavond over zin en onzin van dit soort culturele uitwisselingen. Zowel workshopkunstenaars als Nederlandse cultuurvertegenwoordigers vonden de expositie een sterk pleidooi door te gaan met dergelijke internationale workshops. De expositie eindigt in Beira waar hij een bestemming krijgt in een openbare ruimte, waarschijnlijk het ziekenhuis.

South Africa – Netherlands Research Programme on Alternatives in Development (SANPAD)

Het South Africa-Netherlands Research Programme on Alternatives in Development (SANPAD) subsidieert onderzoek dat door Zuid-Afrikaanse onderzoekers samen met hun collega's aan Nederlandse universiteiten wordt geïnitieerd en uitgevoerd. SANPAD streeft ernaar de onderzoeksvaardigheden te vergroten van onderzoekers uit historisch achtergestelde groepen in Zuid-Afrika, die onder de apartheidsregering nauwelijks de kans kregen zich als wetenschapper te kwalificeren.

De inspanningen van ruim twintig onderzoeksgroepen op zeer verschillende terreinen hebben in 2000 tot bemoedigende resultaten geleid. Zo onderzoekt de rechtenfaculteit van de Universiteit van de Westkaap het functioneren van ondernemingsraden in Zuid-Afrika. Tezamen met de Universiteit Utrecht worden de bevindingen vergeleken met de praktijk in Nederland en andere Europese landen. De Universiteit Utrecht werkt ook mee aan een project op het gebied van hekserij dat door de University of the North in Zuid-Afrika wordt geleid. Vooral in de Northern Province worden veel mensen om het leven gebracht op grond van beschuldigingen van hekserij. Met behulp van de resultaten van dit onderzoeksproject poogt men hieraan een halt toe te roepen. De Universiteit van Durban onderzoekt het traditionele gebruik als medicijn van een bepaalde plant, die inmiddels door onbelemmerd plukken in het wild vrijwel is uitgeroeid. Men hoopt met behulp van een kweekprogramma het toekomstig gebruik van de plant door traditionele genezers en anderen veilig te stellen.

In 1999 startte SANPAD een cursus onderzoeksmethodologie voor jonge Zuid-Afrikaanse onderzoekers. De cursus, die in 2000 opnieuw werd gegeven, trok veel meer onderzoekers dan konden worden geplaatst en werd enthousiast ontvangen.

ENIASA

Het European Network for Information and Action on Southern Africa (ENIASA) bestaat uit organisaties uit veertien van de vijftien EU-landen en waarnemers uit Noorwegen en Zwitserland. Deze organisaties stammen veelal uit de voormalige anti-apartheidsbeweging. NiZA is lid en heeft het internationale secretariaat in huis. ENIASA spant zich in om het beleid van de Europese Unie ten aanzien van de landen in zuidelijk Afrika te beïnvloeden.

Activiteiten 2000

- Na de overstromingsramp in Mozambique in februari organiseerde ENIASA een Europese postkaartactie waarin zij de Wereldbank vroeg om schuldenkwijtschelding.
- ENIASA-leden waren actief in de Jubilee 2000-campagne en brachten de schulden veroorzaakt door het apartheidsregime onder de internationale aandacht.
- NiZA ontving de ENIASA-leden eind september in het weekend van het Levend Jaarboek voor een algemene ledenvergadering en studiebijeenkomst in Amsterdam. Centraal stond de nieuwe politieke situatie in Zimbabwe, waar oppositiebeweging Movement for Democratic Change (MDC) de regeringspartij ZANU-PF aan het wankelen brengt.

- HIV en aids stonden centraal op een conferentie in Parijs in december bij de afsluiting van het Franse voorzitterschap van de Europese Unie.

De laatste jaren heeft ENIASA zich vooral beziggehouden met de economische relaties tussen de Southern African Development Community (SADC) en de Europese Unie, zoals de onderhandelingen over het Cotonou-handelsverdrag en de schuldenproblematiek. Het netwerk stelde dit jaar een nieuwe coördinator aan en sloot zich aan bij Eurodad, een Europees onderzoeksnetwerk dat zich richt op de schuldenproblematiek.

Blik op 2001

In de eerste helft van 2001 publiceert ENIASA twee onderzoeken naar de schulden veroorzaakt door het apartheidregime in Zambia en Zimbabwe. NiZA zal zich in ENIASA-verband vooral richten op deze schuldenproblematiek. In 2001 zal het internationale secretariaat van ENIASA verhuizen naar een ander land.

9 NiZA-medewerkers 2000

Directie

Peter Hermes, *directeur*
Dian van Unen*, *adjunct-directeur*

Bestuursleden

Coen Stork, *voorzitter*
Niels Feis, *penningmeester*
Ireen Dubel
Caroline van Dullemen
Marianne Heeremans
Chris Huinder (tot 1 maart)
Tom Pitstra

Medewerkers

Bij NiZA werkt traditioneel een bonte variëteit aan fulltimers, parttimers, vrijwilligers, stagiaires, door derden betaalde medewerkers, vervangingsmedewerkers, uitzendkrachten, enzovoorts. In 2000 was dit ook zo. Achter de naam van medewerkers die in 2000 NiZA hebben verlaten, staat een sterretje. Onder hen zijn twaalf vaste krachten die als gevolg van de nu afgeronde reorganisatie zijn weggegaan. Bij medewerkers die (deels) door derden werden gefinancierd, staat de donor tussen haakjes vermeld.

Noor Almekinders, *documentatie*
Noor Backers*, *jongerenconferentie (SAM/OSA)*
Yvon Bais, *secretariaat*
Maaïke Blom, *Stedenband Amsterdam-Beira (COA)*
Berendien Bos, *mediaprogramma*
Sietse Bosgra, *ENIASA*
Ruud Bosgraaf*, *persvoorlichting*
Rutger Brandenburg*, *controller*
Marlène Cornelis, *persvoorlichting en communicatie*
Anton Dekker, *BIDOC*
Elma Doeleman, *cultuur (Dienste Übersee)*
Hans Dolman*, *beheer*
Carla Focke*, *secretariaat*
Bert Freriks*, *communicatie*
Jeff Handmaker*, *refugee rights*
Joke Hartmans, *coördinator Fatal Transactions (Fatal Transactions)*
Joost Hartog*, *communicatie en fondswerving*
Danny van Heezik, *secretariaat*
Frank Hendriks, *projecten*
Irish Hesp, *secretariaat*
Henk van den Heuvel, *programmamanager Economische Betrekkingen*

Jacinda Hofland*, *personele assistentie*
Elke van den Hout, *communicatie en fondswerving*
Azim Koning*, *coördinator BIDOC*
Trudy Kragtwijk, *secretaris SANPAD (SANPAD)*
Christian Kuijstermans, *personele assistentie*
Lonneke Lodder*, *communicatie*
Madeleine Maurick, *communicatie*
Liesbeth Mors*, *communicatie*
Melika op de Beek*, *secretariaat*
Maarten van Poelgeest*, *communicatie*
Wendy Raaphorst, *jongerenconferentie (SAM/OSA)*
Mieke Rook*, *secretariaat*
Helma Roozendaal, *coördinator secretariaat*
Judith Sargentini, *secretaris ENIASA (ENIASA)*
Kier Schuringa, *BIDOC*
Michäel Schwerzel, *controller*
Belia Soerip, *secretariaat*
Udo Sprang, *hoofdredacteur blad Zuidelijk Afrika*
Peter Stolte, *secretariaat*
Wies Teepe*, *projecten*
Hanneke Timmer, *coördinator secretariaat, personeelszaken*
Ellen Uerz, *fondswerving*
Myrthe Verweij*, *Levend Jaarboek*
Mayra Vreden, *financiële administratie*
Petra Wielenga*, *secretariaat*
Gerdie Wieseman, *secretariaat*
Wendy Willems, *SANPAD, mensenrechten (SANPAD)*
Bob van der Winden, *Programmamanager Media en vrijheid van expressie*
Daniëlle de Winter*, *communicatie*

* Uit dienst getreden in 2000.

10 Financiële verantwoording

In het millenniumjaar 2000 zag het oude NiZA zijn voltooiing en het nieuwe NiZA het eerste levenslicht. Het oude: in 2000 voltooide NiZA het reorganisatieproces. Het nieuwe: in 2000 maakte NiZA een start met een nieuwe vorm van ondersteuning voor de democratische ontwikkeling voor zuidelijk Afrika.

De voltooiing van de reorganisatie bracht met zich mee dat twaalf mensen de organisatie hebben verlaten. De meeste met een regeling en enkele (op eigen verzoek) zonder regeling. Het reorganisatieproces resulteerde verder in een herverdeling van taken en daardoor extra werkdruk voor de overblijvende medewerkers.

Tijdens de reorganisatie is een aantal probleemgebieden in de interne organisatie aangepakt. Een controller stuurt nu alle financiële zaken aan, aan elk programma is nu een communicatiemedewerker gekoppeld, en er is duidelijkheid over het functioneren van het secretariaat.

Deze veranderingen, tezamen met de komst van nieuwe mensen met nieuwe ideeën, hebben de sterke en zwakke kanten van NiZA duidelijker gemaakt. Er is een levendig debat ontstaan over de nieuwe koers van NiZA. Dit debat moet in 2001 leiden tot een nieuw beleids- en ondernemingsplan dat voor de komende vier jaar moet gaan gelden.

CBF-keur

September 2000 werd aan NiZA het CBF-keur toegekend. Dit keurmerk is ingesteld door het Centraal Bureau Fondsenwerving (CBF) en wordt toegekend aan fondsenwervende organisaties die zich op verantwoorde wijze bezig houden met het inzamelen van geld voor een 'goed doel'. Van de geworven fondsen mag bijvoorbeeld niet meer dan 25% kosten worden gemaakt zodat tenminste 75% aan de organisatiedoelstelling besteed wordt. Organisaties met een CBF-keur stellen verder hun financiële jaarverslagen op volgens uniforme regels, zodat ze goed vergelijkbaar zijn.

NiZA heeft voor het CBF aangetoond dat haar activiteiten passen binnen de definitie van een goed doel en dat de wijze waarop NiZA dit organiseert en uitvoert, voldoet aan de strenge normen van het CBF. De donateurs van NiZA hebben hiermee een extra garantie gekregen dat hun geld daadwerkelijk aan de doelstelling van de organisatie wordt besteed. Ook geeft het keurmerk subsidieverstrekkende organisaties de zekerheid dat NiZA de organisatie van haar activiteiten verantwoord aanpakt.

Toelichting op de financiële situatie

NiZA heeft in 2000 een beperkt verlies geleden van 108 187 gulden. In vergelijking met het jaar 1999, toen het verlies meer dan één miljoen was, is het verlies drastisch teruggelopen. Het is echter wel zo'n 40 000 gulden meer dan begroot. Dit komt onder meer door schulden uit oude projecten, oninbare vorderingen, extra reorganisatiekosten en overschrijding van de begrote bureaunkosten.

Ook het vermogen is teruggelopen van bijna tweeënhalve miljoen gulden naar 1 935 540 gulden. De afname komt geheel voor rekening van het vastgelegd vermogen. Het vrij besteedbaar vermogen blijft gelijk.

Ondanks het geleden verlies ziet de financiële toekomst van NiZA er redelijk goed uit. Door extra subsidies en nieuwe mogelijkheden om projecten extern te financieren

kunnen de financiële middelen anders worden verdeeld, waardoor er een betere verdeling ontstaat tussen de baten en de lasten. NiZA streeft naar een positief resultaat in 2001. Dit positief resultaat is noodzakelijk geworden wegens de teruggelopen vermogenspositie. Zonder voldoende reserves komt de continuïteit van de organisatie in het geding.

Hieronder wordt een nadere toelichting verstrekt op de baten en de bestedingen.

Toelichting op de baten

De baten van NiZA ontstaan door fondswerving, subsidies en overige inkomsten. Hieronder wordt geschetst hoe de baten in 2000 zich hebben ontwikkeld.

Fondswerving

De inkomsten uit fondswerving (donateursgelden) zijn in 2000 gedaald van 1,2 naar 1,1 miljoen gulden. In de begroting was hier al rekening mee gehouden. Enkele verklaringen voor deze afname betreffen de toenemende concurrentie op fondswervingsgebied, de verminderde aandacht voor de politieke ontwikkelingen in zuidelijk Afrika en de vergrijzing van het donateursbestand. Tot op heden slaagt NiZA er onvoldoende in om nieuwe donateurs aan te trekken.

De kosten voor fondswerving zijn eveneens gedaald. Voor het verwerven van het CBF-keur is de definitie van de fondswervingskosten aangepast aan de CBF-richtlijnen. Dit resulteerde in lagere kosten.

In 2001 is het fondswervingsbeleid erop gericht om de dalende trend in eerste instantie te stoppen en in tweede instantie om te zetten in een stijgende trend. Daarvoor wordt in 2001 een nieuw fondswervingsplan opgesteld en wordt geïnvesteerd in de expertise van de fondswerver. In het verlengde hiervan wordt ook het persbeleid verbeterd zodat NiZA vaker en vooral spraakmakender in het nieuws zal verschijnen. De verwachting is dat dit de fondsinkomsten ten goede zal komen.

Ook zal apart beleid worden ontwikkeld om de fondsinkomsten door schenkingen en legaten te verbeteren. Een eerste stap hiertoe is al gezet doordat NiZA nu ook in de *Goede Doelen Gids* staat vermeld.

Subsidies overheden en anderen

De 'subsidies overheden en anderen' zijn in 2000 hoger uitgevallen dan aanvankelijk was begroot. Het verschil bedraagt bijna drie miljoen gulden. De belangrijkste reden hiervoor is de sterk toegenomen PSO-financiering. Met name de honorering van het mediasectorplan heeft ervoor gezorgd dat er veel meer subsidie is vrijgekomen voor projecten in zuidelijk Afrika. Ook zijn meer projecten via PSO uitgevoerd dan aanvankelijk was voorzien.

Een andere reden betrof de watersnoodramp in Mozambique. De gemeente Amsterdam heeft vanuit de stedenband Amsterdam-Beira een bedrag uit het noodfonds van 325 000 gulden beschikbaar gesteld voor de wederopbouw in Mozambique. Omdat de coördinatie van deze projecten in handen ligt van het COA-secretariaat dat beheerd wordt door NiZA, staat ook deze bijdrage onder de projectsubsidies.

Resultaten van de beleggingen en overige baten

In 2000 waren de beleggingsresultaten negatief. NiZA belegt behoudend en beheert met name obligaties. Toch deed zich een waardevermindering voor van 29 950 gulden. Gezien dit tegenvallende resultaat wordt in 2001 het beleggingsbeleid herzien.

Onder de overige baten wordt verstaan: de rente-inkomsten en de inkomsten van het blad *Zuidelijk Afrika*. De rente-inkomsten zijn lager dan begroot. Dit verschil is veroorzaakt doordat de liquide middelen, en de saldi op de spaarrekeningen in het bijzonder, in de loop van 2000 zijn verminderd met 500 000 gulden. Omgerekend met een percentage van vier procent betekent dit een daling van rente-inkomsten met 20 000 gulden.

De inkomsten van het blad *Zuidelijk Afrika* zijn in 2000 teruggelopen doordat er minder abonnees waren en de advertentie-inkomsten lager waren dan aanvankelijk was begroot. In 2000 is het abonneebestand opgeschoond, waardoor een aantal niet-betalende abonnees uit de administratie is verwijderd. Hierdoor werd duidelijk dat het werkelijke aantal abonnees kleiner is dan werd gedacht en dat de continuïteit van het blad in gevaar is. Daarom is een promotiecampagne van start gegaan om nieuwe abonnees te werven en om meer advertentieruimte te verkopen.

Toelichting op de bestedingen

De bestedingen laten een duidelijke wijziging zien ten aanzien van 1999. Ten opzichte van 1999 zijn er beduidend minder activiteiten uitgevoerd voor voorlichting en bewustmaking, maar zijn de projectbestedingen fors toegenomen.

Een oorzaak voor de verminderde uitgaven voor voorlichting en bewustmaking is dat in 2000 minder subsidie beschikbaar was voor de bewustwordingsactiviteiten. Verder heeft de reorganisatie een belangrijke rol gespeeld. In 2000 is de samenstelling van het gehele communicatieteam gewijzigd. De uitvoeringskosten van deze afdeling bleven echter vrijwel gelijk aan 1999, omdat het hier vaste kosten betrof zoals salaris en bureaunkosten.

Deze ontwikkeling betekent wel dat het ontwikkelen van nieuw communicatiebeleid en het ontplooiën van activiteiten ter versterking van het draagvlak noodzakelijk zijn geworden. In 2001 is het communicatieteam weer op sterkte en wordt hard gewerkt aan bovenstaande opdracht.

De bestedingen aan projecten zijn in 2000 fors toegenomen. Zoals eerder genoemd zijn door de PSO-ondersteuning van het mediasectorplan veel extra middelen beschikbaar gekomen. Tevens zijn er via de externe secretariaten meer projecten uitgevoerd dan aanvankelijk was gedacht. De trend is dan ook dat de toename van de externe projectfinanciering zal toenemen.

Door deze ontwikkelingen zijn de totale bestedingen aan de doelstelling van NiZA met 300 000 gulden gestegen ten opzichte van 1999. Hierbij wordt aangetekend dat het hier een onevenredige groei betreft ten faveure van projecten en ten nadele van voorlichting en bewustmaking. Het is NiZA's strategie dat deze twee elkaar moeten versterken. Daarom is het van groot belang dat aan voorlichting en draagvlakversterking meer middelen besteed worden. Om dit te kunnen doen, zal NiZA meer fondsgeld aan deze doelstelling besteden. Tevens zijn er twee grote subsidieaanvragen in voorbereiding om extra middelen ter beschikking te krijgen voor het versterken van het draagvlak in Nederland en Europa.

11 Jaarrekening 2000

BALANS PER 31 DECEMBER 2000

(bedragen in guldens)

	<u>31 december 2000</u>	<u>31 december 1999</u>
ACTIVA		
Materiële vaste activa:		
- bedrijfsmiddelen	54.585	107.885
Beleggingen	1.485.604	1.515.154
Vorraden	-	-
Vorderingen	8.315.013	10.485.397
Liquide middelen	<u>2.186.726</u>	<u>2.686.757</u>
	<u>10.501.739</u>	<u>13.172.154</u>
	12.041.928	14.795.193
<i>Totaal</i>		
PASSIVA		
Eigen vermogen:		
- besteedbaar vermogen	1.533.857	1.543.253
- vastgelegd vermogen	<u>401.683</u>	<u>929.998</u>
	1.935.540	2.473.251
Voorzieningen		
- voorziening reorganisatie	-	270.000
Schulden:		
- op lange termijn	48.000	56.000
- op korte termijn	<u>5.623.254</u>	<u>5.958.677</u>
	5.671.254	6.014.677
Schulden lang		
- projectverplichtingen	<u>4.435.134</u>	<u>6.037.265</u>
Totaal	12.041.928	14.795.193

STAAT VAN BATEN EN LASTEN 2000

(bedragen in guldens)

	Werkelijk 2000	Begroting 2000	Werkelijk 1999
BATEN			
Baten uit eigen fondswerving:			
- mailingacties	556.462		568.428
- contributies, donaties, giften en schenkingen	546.712		562.396
- nalatenschappen	3.387		52.800
- overige baten	-		-
	1.106.561	1.100.000	1.183.624
Kosten eigen fondswerving			
- verwervingskosten	183.639	130.000	169.693
- uitvoeringskosten	25.448	152.188	123.880
	209.087	282.188	293.573
(in % van baten uit eigen fondsenwerving)	(19)	(26)	(25)
Totaal eigen fondswerving	897.474	817.812	890.052
Beschikbaar uit fondsenwerving	897.474	817.812	890.052
Subsidies overheden en anderen	4.276.067	1.262.310	2.778.079
Resultaat beleggingen	29.550-	-	49.093
Overige baten	268.378	287.500	313.017
Totaal beschikbaar voor doelstelling	5.412.369	2.366.622	4.030.241
	Werkelijk 2000	Begroting 2000	Werkelijk 1999
BESTEDINGEN			
BESTEED AAN DOELSTELLING			
Voorlichting en bewustmaking			
- eigen activiteiten	425.833	477.300	1.437.603
- uitvoeringskosten	962.358	762.792	1.081.457
	1.388.191	1.240.092	2.519.060
Structurele hulp			
- verstrekte steun / subsidies	3.286.930	370.000	709.981
- eigen projecten	92.096	-	1.111.012
- directe kosten	5.461	115.624	110.680
- uitvoeringskosten Nederland	747.878	703.997	717.749
	4.132.365	1.190.621	2.649.422
Totaal besteed aan doelstelling	5.520.556	2.430.713	5.168.482
Overschot/tekort	108.187	64.091-	1.138.242
Overschot toegevoegd / onttrokken aan:			
- vrij besteedbaar vermogen NiZA fonds	443.739		629.881-
- vrij besteedbaar vermogen NiZA	453.135-		508.361-
- bestemmingsfonds	575		-
- reserve algemene kostenverdeling	46.066-		-
- fonds activa bedrijfsvoering	53.300-		-
	108.187-		1.138.242